

Publikacje Urzędu Papieskich Nabożeństw Liturgicznych wydane przez abpa P. Marini'ego

Nazwisko abp. Piero Mariniego, Mistrza Ceremonii Papieskich, jednoznacznie kojarzy się z założonym przez niego Urzędem Papieskich Nabożeństw Liturgicznych. Poza zwyczajną „obsługą” wszystkich liturgicznych publicznych celebracji, którym przewodniczy papież, a także celebracji sprawowanych przez kardynałów kurialnych z polecenia papieża, abp P. Marini spowodował (wraz ze swoimi współpracownikami) opublikowanie kilku istotnych ksiąg liturgicznych oraz opracowań związanych z papieską posługą liturgiczną. Trzy pierwsze z zaprezentowanych poniżej ksiąg stanowią *editio princeps*, gdyż po raz pierwszy liturgiczne, istotne momenty z życia i posługi papieża zostały opracowane, wydane i ujęte w formie ksiąg liturgicznych dostępnych dla ogółu wiernych. Księgi i opracowania prezentujemy zgodnie z chronologią ich wydania, ograniczając się z konieczności do skrótowego ich przedstawienia.

1) *Ordo exsequiarum Romani Pontificis*, E Civitate Vaticana 2000, ss. 438.

Obszerność tej księgi, a także dwóch poniżej omówionych, wyjaśnia się faktem, że zawiera równoległe teksty (na przeciwległych stronach) łacińskie oraz włoskie. Stanowi to duże *novum* w tradycji i praktyce publikowanych ksiąg przez Stolicę Apostolską. Księgę *Ordo* otwiera krótki reskrypt objaśniający jej *iter redactionale* autorstwa abp. P. Marini'ego oraz „Wprowadzenie” (*Proemium*), w którym podkreś-

lona jest najpierw teologia zmartwychwstania inspirująca obrzędy liturgii wszystkich zmarłych, a w sposób szczególnie ceremonii związanych z pogrzebem papieża. Istotną treść księgi *Ordo* wypełniają obrzędy trzech „stacji” papieskiej liturgii pogrzebowej: w domu (apartamentach) papieża, w Bazylice Watykańskiej oraz w miejscu złożenia zwłok.

Stacja I obejmuje obrzędy następujące po stwierdzeniu śmierci papieża oraz towarzyszące wystawieniu ciała w apartamentach papieskich. *Stację II* wypełniają obrzędy związane z przeniesieniem ciała zmarłego papieża do Bazyliki św. Piotra oraz Msza św. pogrzebowa. Modlitwy towarzyszące obrzędom i czynnościom złożenia ciała do grobu (np. pieczętowanie trumien, akty natury prawnej) zawarte są w części księgi zatytułowanej *Stacja III*. Całość księgi dopełniają wskazania na temat obchodów „novendialiów”, określanych jako *antiqua consuetudo*, oraz *Dodatek* z tekstami pełnych formularzy mszalnych (a także prefacji) za zmarłych, śpiewów gregoriańskich itd. — do wykorzystania w czasie różnorodnych celebracji liturgicznych sprawowanych z okazji śmierci papieża.

2) *Ordo rituum conclavis*, E Civitate Vaticana 2000, ss. 344.

Poza zwyczajowym dla tego rodzaju ksiąg reskryptem oraz *Wprowadzeniem* całość *Ordo* składa się zasadniczo z pięciu rozdziałów oraz *Dodatku* (teksty odpowiednich formularzy mszalnych, obrzędy Mszy św. wraz z I, II i III Modlitwą eucharystyczną oraz zestawem dodatkowych różnych tekstów do wyboru, np. formularze Modlitwy Powszechnej, Błogosławieństwa Apostolskiego, itp.).

Rozdział I zawiera pełny formularz Mszy św. o wybór papieża. Zaleca się, aby była to Msza św. koncelebrowana przez wszystkich kardynałów elektorów pod przewodnictwem dziekana kolegium kardynalskiego, w Bazylice św. Piotra (lub w innym miejscu wskazanym przez Mistrza Ceremonii Papieskich), z licznym udziałem wiernych, w godzinach porannych pierwszego dnia *Conclave*. Rozdział II *Ordo* dotyczy wyłącznie kardynałów elektorów. O ustalonej godzinie udają się oni procesyjnie z Kaplicy Paulińskiej w Pałacu Apostolskim do Kaplicy Sykstyńskiej. Towarzyszy temu śpiew Litanii do Wszystkich Świętych. Po dojściu do niej następuje złożenie przysięgi przez kardynałów elektorów. Rozdział III traktuje o sposobie wyboru papieża, zgodnie z konstytucją Jana Pawła II z 1996 r. *Universi Dominici Gregis*. Rozdział IV opisuje czynności następujące bezpośrednio po dokonany kanonicznie wyborze papieża. Papież–elekt wyraża publicznie zgodę na wybór, oznajmia swoje imię, wygłasza swą pierwszą proklamację, po uprzednim przybraniu w zakrystii szat papieskich. Krótka liturgia słowa Bożego zakończona jest uroczystym śpiewem *Te Deum*. Ostatni (V) rozdział obejmuje obrzęd uroczystego oznajmienia wyboru nowego papieża wraz z jego pierwszym błogosławieństwem *Urbi et Orbi*, przekazanego z balkonu Bazyliki Watykańskiej. Warto na koniec przypomnieć, że powyżej omówione dwie księgi, pomimo że wydrukowane zostały w 2000 r., ujrzały światło dzienne dopiero w 2005 r., tuż po śmierci Jana Pawła II.

3) *Ordo rituum pro ministerii petrini initio Romae episcopi*, E Civitate Vaticana 2005, ss. 228.

Powyższa księga, podobnie jak poprzednie dwie tutaj zaprezentowane, jest także dwujęzyczna. Poza „standardowymi” wstępnymi dokumentami (reskrypt oraz *Praenotanda*) *Ordo* składa się z trzech rozdziałów. Pierwszy z nich powtarza w nieco rozbudowanej formie V rozdział z księgi *Ordo rituum conclavis*, noszący tytuł: *Uroczyste oznajmienie wyboru papieża oraz pierwsze błogosławieństwo Urbi et Orbi*. Zasadniczą treść omawianej księgi wypełniają dwa rozdziały (II i III). Rozdział II podaje wskazania obrzędowe związane z pierwszą, uroczystą celebrą Mszy św. nowego papieża. Ma ona swoją *Statio I* przy Konfesji św. Piotra, skąd papież wraz z asystą i koncelebransami procesyjnie udają się na plac św. Piotra. W czasie Mszy św., po proklamacji Ewangelii w języki greckim, następuje nałożenie papieżowi paliusza oraz „pierścienia Rybaka”. Jako swoiste dopełnienie celebrы w Bazylice św. Piotra przewidziana jest „stacja” (w formie liturgii słowa) przy grobie św. Pawła, w Bazylice jemu dedykowanej. III rozdział obejmuje liturgię w pozostałych dwóch bazylikach papieskich. Chodzi tu najpierw o celebrę Mszy św. w Bazylice na Lateranie, która, jak wiadomo, jest tytułarną świątynią Biskupa Rzymu. Po jej „liturgicznym objęciu” papież udaje się do czwartej bazyliki papieskiej, czyli do Bazyliki Najświętszej Maryi Panny Większej. Ma tam miejsce krótkie nawiedzenie połączone z nabożeństwem słowa Bożego.

4) *Sede Apostolica vacante. Storia – legislazione – riti. Luoghi e cose*, Città del Vaticano 2005, ss. 259.

Na korpus tego studium składa się jedenaście artykułów związanych tematycznie ze śmiercią, pogrzebem, okresem *sede vacante*, *conclave* i wyborem papieża. Poszczególne opracowania w sposób naukowy przybliżają powyższe wydarzenia i ukazują je w wymiarze historycznym, celebracyjnym, zwyczajowym oraz prawnym. Wszystkie te studia obficie korzystają ze wskazań zawartych w konstytucji apostolskiej Jana Pawła II z 1996 r. *Universi Dominici Gregis* dotyczącej wakatu Stolicy Apostolskiej oraz wyboru nowego papieża. Dokument ten zresztą znalazł się w *Dodatku* niniejszej książki, wraz z obszernym słownikiem tematycznym oraz indeksem analitycznym.

5) *Inizio del Ministero Petrino del Vescovo di Roma Benedetto XVI*, Libreria Editrice Vaticana 2006, ss. 566.

Urząd abp. P. Mariniego poprzez tę publikację obejmującą 21 artykułów przybliżył, udokumentował i wielowymiarowo wyjaśnił wymowę i sens pierwszych dni urzędowania nowo wybranego papieża na przykładzie osoby Benedykta XVI. Punkt ciężkości z natury rzeczy, mając na uwadze wydawcę tej publikacji, spoczywa na problematyce obrzędowej, pogłębionej jednakże o różnorakie analizy tekstów *Ordo* (zob. nr 3 naszego zestawu), np. w perspektywie biblijnej, patrystycznej, orientalnej, eklezjologicznej, chrystologicznej, pneumatologicznej itd. Znajdujemy ponadto stu-

dia na temat dziejów i znaczenia paliusza papieskiego, „pierścienia Rybaka”, Katedry Laterańskiej, itd. Opracowania dotyczące pierwszych dwóch oficjalnych celebracji papieskich, analizowane od strony muzycznej, przekazu telewizyjnego oraz relacje prasy międzynarodowej, dopełniają wraz z integralnymi tekstami pierwszych homilii papieskich całość obszernej pozycji dokumentującej początek pontyfikatu Benedykta XVI.

6) P. MARINI, *Liturgia e bellezza. Nobilis pulchritudo. Memoria di una esperienza vissuta nelle celebrazioni liturgiche del Santo Padre*, Libreria Editrice Vaticana 2005, ss. 140.

Podtytuł książki Mistrza Ceremonii Papieskich wyjaśnia, że jej treść wyływa z doświadczeń osobistych wynikających z kilkudziesięcioletniej posługi autora przy celebracjach sprawowanych przez papieża, w tym przypadku Jana Pawła II. Opinie autora zyskują na dodatkowej wiarygodności, gdyż przemawia tutaj bezpośredni świadek, a także współtwórca posoborowej reformy liturgicznej jako kilkuletni pracownik Kongregacji Kultu Bożego, a także wieloletni profesor najbardziej prestiżowej uczelni liturgicznej w świecie, czyli Papieskiego Instytutu Liturgicznego — *Anselmianum*. Książka ukazuje, że liturgia uobecnia *mirabilia Dei*, w których *opus nostrae redemptionis exercetur*, i dlatego domaga się ona godnego, estetycznego, wręcz pięknego sprawowania. Zrozumiałe zatem, że abp P. Marini z emfazą podkreśla autentyczną *ars celebrandi* liturgicznej posługi papieża w świecie. Cennym ubogaceniem całości są jego wywody na temat historii i symboliki ważniejszych liturgicznych szat i insygniów papieskich (np. mitry, paliusza, feruli, pierścienia).

7) *Sede Apostolica vacante. Eventi e celebrazioni, aprile 2005*, Libreria Editrice Vaticana 2007, ss. 686.

Jakkolwiek powyższa publikacja w swym tytule nawiązuje do wcześniejszego wydania z 2005 r. (zob. nr 5 naszego zestawu), jest ona jednak ponad dwukrotnie obszerniejsza i ubogacona o wydarzenia związane ze śmiercią i pogrzebem Jana Pawła II w dniach 2–8 kwietnia 2005 r. oraz celebracje (i inne akty) towarzyszące *conclave* i wyboru Benedykta XVI. Faktografia opisująca ostatnią drogę Jana Pawła II, ukazana zarówno od strony obrzędowej, jak i audiowizualnej przekazanej przez telewizję, prasowej (itd.), nie pomija zasadniczej wizji teologicznej, jaką jest permanentna wiara Kościoła w paschalną tajemnicę Chrystusa. Cierpiący, powszechny Kościół towarzyszący umierającemu Janowi Pawłowi II nigdy nie oddalił się w swej wierze od zmartwychwstałego Chrystusa. W omawianej publikacji odnajdujemy obszerne materiały dokumentujące wybór Benedykta XVI. Jest to swoista, bardzo dokładna kronika wydarzeń poprzedzających najpierw *Conclave* (funkcjonowanie Kurii Rzymskiej, rola kolegium kardynałów, zadania Sali Prasowej, Urzędu Papieskich Nabożeństw Liturgicznych, itd.), a później bezpośrednio związanych z przebiegiem *conclave* (regulamin wyboru papieża, obrzędy w czasie *conclave*, przyjęcie i pro-

klamacja wyboru, itd.). Całość publikacji dopełniają: słownik tematyczny oraz trzy indeksy: analityczny, nazwisk oraz współautorów.

Wartość omówionych powyżej publikacji Urzędu Papieskich Nabożeństw Liturgicznych, kierowanego przez abp. P. Mariniego, polega nie tylko na ich wyjątkowej zawartości, ale przede wszystkim na fakcie, że po raz pierwszy w dziejach Kościoła stały się one dostępne dla każdego zainteresowanego.

Ks. Jerzy Stefański